

УДК 657.471:334

Садовська І.Б., к.е.н., професор

Луцького національного технічного університету

КАПІТАЛ-ВЛАСНІСТЬ І КАПІТАЛ-ФУНКЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

В статті окреслено проблему сучасності щодо впливу інституціональних процесів на загострення конфлікту між капіталом-власністю і капіталом-функцією. Встановлена основна причина такого конфлікту, яка полягає у відокремленні власника від капіталу. Досліджено роль управлінського обліку в процесі реалізації функцій капіталу в новому інституційному середовищі.

Ключові слова: капітал-власність, капітал-функція, управлінський облік, управління капіталом.

Sadovska I.

CAPITAL PROPERTY AND FUNCTION IN CAPITAL MANAGEMENT ACCOUNTING SYSTEM: INSTITUTIONAL APPROACH

The paper outlines the problem of the impact of our institutional processes escalating conflict between capital and capital-property function. The basic reason for this conflict, which is the separation of the owner of the capital. The role of management accounting in the implementation of the functions of capital in the new institutional environment.

Keywords: capital, property, capital function, management accounting, capital management

Садовская И.Б.

КАПИТАЛ-СОБСТВЕННОСТЬ И КАПИТАЛ-ФУНКЦИЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД

В статье обозначены проблемы современности относительно влияния институциональных процессов на обострение конфликта между капиталом-собственностью и капиталом-функцией. Установлена основная причина такого конфликта, которая заключается в отделении собственника от капитала. Исследована роль управленческого учета в процессе реализации функций капитала в новой институциональной среде.

Ключевые слова: капитал-собственность, капитал-функция, управленческий учет, управление капиталом.

Садовська І.Б.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інституціональний підхід стосовно розвитку управлінського обліку проявляється через призму міждисциплінарних зв'язків філософії, психології, економіки, соціології та управління. В центрі завжди є індивід, який володіє певним капіталом як сукупністю вартостей, здатних до самовідтворення та самозростання. Проблема загострюється з відокремленням капіталу-власності і капіталу-функції. Тобто, власник капіталу в умовах глобалізації економіки, інформатизації суспільства і панування знань не може управляти своїм капіталом максимально ефективно. Таким чином, капітал-функція потребує високо інтелектуального індивіда, яким є управлінець, менеджер. Розрив між капіталом-власністю і капіталом-функцією зростає і тенденція такого зростання в майбутньому є очевидною і беззаперечною.

Роль обліку в такій ситуації проявляється в посиленні його управлінської функції, оскільки інформацію потребують як управлінці-менеджери так і власник, за власним бажанням і збігом обставин відділений від свого капіталу. Управлінський облік потребує розробки нової методології. Більше того, враховуючи стрімкі зміни на рівні національного менталітету, психологічних і соціальних аспектів, екологічні пріоритети, є передумовою формування не лише нової парадигми управлінського обліку, але й перегляду основ його теорії. Всім відома теорія управлінського обліку, яка базувалась на теорії калькулювання, виробничого обліку і витрат, не задовольняє сучасного власника капіталу з точки зору контролю за збереженням своєї власності, і не задовольняє управлінця-менеджера з позиції інформаційно-аналітичного забезпечення процесу виконання капіталом своїх функцій. Дві сторони не задоволені: власник капіталу і управляючий капіталом. Це виклик вченим, котрі займаються дослідженням облікових проблем на рівні метатеорії, теорії, праксеології, практики. І чим швидше цей виклик приймуть вчені-обліковці, і нарешті, докажуть дієвість облікових постулатів для забезпечення сталого розвитку, тим швидше суспільство вийде на траєкторію руху в позитивному напрямку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання, пов'язані з обліком капіталу, постійно знаходяться в центрі уваги провідних вітчизняних і зарубіжних вчених.

Дослідженням обліку власного капіталу присвячені монографічні праці різних вчених І.А.Бланка [2, 3], А.В. Бугайова, С.Л. Коротаєва та

дисертаційні роботи Н.О. Байстриюченко, А.Б. Зубко, Т.А. Снеткової, С.В. Пителя, Т.А. Наумової, О.О. Канцурова [1].

Питання економічної сутності і обліково-інформаційного забезпечення управління капіталом досліджували вчені: С.Ф.Голов, В.М.Жук, О.О. Канцуров, Г.Г.Кірейцев, В.Г.Лінник, В.Б.Моссаковський, В.В.Сопко [6, 7].

Цілі статті. Метою публікації є окреслення проблеми сучасності щодо впливу інституціональних процесів на загострення конфлікту між капіталом-власністю і капіталом-функцією та визначення ролі управлінського обліку в процесі реалізації функцій капіталу в новому інституційному середовищі.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Суть капіталу багатогранна і, отже, концепція його обліку повинна включати різноманіття підходів до бухгалтерського забезпечення його наявності і збереження.

Необхідність розгляду концепції капіталу і вартості визначається в першу чергу тим, що головним засобом комунікації між організаціями і зацікавленими користувачами стає бухгалтерська (фінансова) звітність організацій. Саме вона повинна надавати інформацію, яка була б корисною власникам, інвесторам і кредиторам, а так само іншим користувачам при ухваленні рішень про інвестування, кредитуванні або схожих за своєю суттю раціональних рішень.

Відповідно до фізичної концепції підтримки капіталу капітал зберігається, якщо організація у кінці звітного періоду має такий же рівень виробничого потенціалу або операційних можливостей, який вона мала на початку цього ж періоду. В якості основи для виміру активів і зобов'язань приймається поточна вартість. Усі зміни цін, що відбиваються на вартості активів і зобов'язань, відносяться до оцінки фізичних виробничих можливостей організації і вважаються коригуваннями вартості функціонуючого капіталу.

Капітал-власність показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Тривалий час у вітчизняній теорії та практиці питанню фінансування діяльності господарських структур за рахунок капіталу власників приділялась надзвичайно мала увага, оскільки за адміністративно-командної економіки державні підприємства в централізованому порядку наділялися статутним капіталом, який не міг бути змінений у результаті емісії (чи анулювання) корпоративних прав.

Сьогодні досить актуальним є питання переорієнтації підприємств на ринкові форми їх фінансування, однією з яких є мобілізація ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою. Спокусливим для власників є те, що для залучення коштів на основі збільшення статутного капіталу не потрібні ні застава майна, ні гарантії третіх осіб; ресурси, вкладені у власний капітал підприємства, залишаються в його розпорядженні протягом довгострокового періоду.

Поняття «капітал» асоціюється з поняттям «власність». В момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і являє собою вартість майна підприємства. Майно підприємства складається з різноманітних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів – носіїв прав власності окремих суб'єктів, а також частки інвестованих коштів. Власний капітал є гарантією організації бізнесу. На етапі, коли підприємство (наприклад, акціонерне товариство) ще не має зовнішньої заборгованості, розмір активів (майна) дорівнює розміру власного капіталу.

Капітал - одна з найбільш використовуваних економічних категорій. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу господарську діяльність повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його підприємницької діяльності.

Одним з найважливіших чинників розвитку виробництва є капітал. Термін капітал походить від латинського слова *capitalis* – головний. У повсякденному житті під капіталом розуміють: у вузькому розумінні – суму заощаджень, достатню для ведення підприємницької діяльності, а в широкому розумінні – все те, що має певну цінність.

Капітал пов'язують з процесом утворення і отримання прибутку. Механізм його утворення складний. Більшість економістів пов'язують процес формування прибутку з капіталом. Елементи вчення про капітал заклав Аристотель. Він вводить поняття „хремастика”, яке походить від слова “хрема” й означає “майно”, “володіння”. Оскільки в античному світі важливу роль відіграв торговельний та грошовий капітал, то, за Аристотелем, хремастика означає нагромадження багатства в грошовій формі. У подальшому це поняття було предметом дослідження меркантилістів, фізіократів, класиків. Проте першим системне

дослідження капіталу і додаткової вартості здійснив К.Маркс, який розкрив основу капіталу на основі вчення про додаткову вартість.

К. Маркс звертав увагу на декілька визначень капіталу:

1. Капітал – це вартість, яка створює додаткову вартість, або капітал – це самозростаюча вартість;

2. Капітал – це не річ, а певне суспільне, належне певній історичній формації суспільства виробниче відношення, яке представлено в речі і надає цій речі специфічного суспільного характеру;

3. Капітал – це не просто сума матеріальних і вироблених засобів виробництва, це перетворені в капітал засоби виробництва, які самі по собі так само є капіталом.

Джерело додаткової вартості К.Маркс вбачав в унікальному товарі, який знаходить на ринку власник засобів виробництва, таким є робоча сила, споживна вартість якої здатна створювати вартість більшу, ніж сама того вартує.

Проте його концепція не стала єдиним шляхом в розумінні складних питань в теорії капіталу. За інших умов розуміння капіталу виявилось те, що він не завжди пов'язан з додатковою вартістю, а тому і з найманою працею. Однак в подальшому інші економісти знайшли можливість залишити односторонність марксистської теорії.

Попередники К. Маркса – представники меркантилізму, фізіократичної школи і класичної політичної економії – ототожнювали капітал з річчю, із засобами виробництва. Меркантилісти ототожнювали капітал з грошми, фізіократи – відносили до капіталу інструменти, сировину й інші речові фактори виробництва, А. Сміт та Д. Рікардо також вважали капіталом засоби виробництва. Значного поширення набув погляд на капітал як на один із виробничих факторів, що поряд з працею, землею приносить дохід. Основоположником такого підходу можна вважати французького економіста Ж. Б. Сея.

Дж. С. Мілль під капіталом розумів попередньо нагромаджений запас продуктів минулої праці. Він забезпечує необхідні для виробничої діяльності будівлі, охорону, знаряддя і матеріали, а також засоби існування для працівників під час виробничого процесу. Мілль вважав капіталом ту частину власності підприємця (фабриканта), яка утворює фонд для здійснення нового виробництва. Оригінальними є погляди Дж. С. Мілля на те, що виробнича діяльність обмежується розмірами капіталу; що капітал є наслідком не споживання, а заощадження (зберігання); що капітал постійно споживається, але одночасно й відновлюється (відтворюється); що не праця викликає попит на капітал, а, навпаки,

капітал викликає попит на працю.

Названі підходи до визначення капіталу дещо односторонні, пов'язують цю категорію з сукупністю речових факторів виробництва. Вони звертають увагу на речову форму капіталу, хоч навіть з цього боку не врахована така частина капіталу, як грошовий капітал, який ніяк не можна ототожнити із засобами виробництва і який призначається для придбання факторів виробництва, забезпечення безперервності руху капіталу у сферах виробництва та обігу.

Якщо розглядати капітал як певне вкладання, що дає змогу отримувати доход, то до нього треба віднести і вкладання у робочу силу. Цей підхід запропонований Г. Беккером, Дж. Мінсером та іншими вченими, має назву "концепції людського капіталу". Під ним розуміють витрати, що сприяють майбутньому збільшенню доходів індивіда (навчання в школі, вузі, на виробництві, піклування про власне здоров'я).

Отже, представники класичної політичної економії (А. Сміт, Д.Рікардо, Ж.Б. Сей та інші) визначали капітал сукупністю матеріальних благ, що задовольняють потреби в зростанні вартості. Тобто, капітал ототожнювався із засобами виробництва. Подібні уявлення характерні також для неокласиків (А. Маршала та інших), а також деяких сучасних економістів (П. Самуельсона, С. Фішера та інших).

Сучасний монетаризм (М. Фрідмен та інші) ототожнює капітал з грошима або їх заміниками - кредитними грошима, які у своєму русі (обороті) приносять дохід, тобто, з цієї точки зору, капітал – це багатство, яке існує в формі грошей.

Дослідники ХХ ст. не дають однозначного трактування поняття капіталу. Англійський економіст Дж.Хікс, визначав капітал як сукупність товарів виробничого призначення. Отже він продовжував по суті традиційні погляди, висловлені К.Марксом, Є.Бем-Баверком і А. Маршаллом.

Нарешті, прихильники маржиналізму (представники австрійської економічної школи та їх сучасні послідовники) вважають, що капітал це все, що приносить дохід як результат різної оцінки окремими економічними суб'єктами існуючих і майбутніх економічних благ.

Сучасна західна економічна думка під капіталом розуміє засоби виробництва, створені людиною, які полегшують здійснення процесу праці, в багато разів збільшуючи її продуктивність. Тобто капітал розглядається як ресурс виробництва, поряд з працею, землею та підприємницькою здатністю.

Усі ці підходи загалом можна охарактеризувати як

макроекономічні. Якщо розглядати капітал з точки зору підприємця, то він є сумою вартісної оцінки майна та коштів підприємця, які він може використати на господарські потреби. З цієї точки зору принциповим моментом є співвідношення між власним і чужим капіталом.

Отже, з вищенаведеного слід відмітити те, що в різні часи історії сутність капіталу досліджувалась багатьма видатними вченими, і тому визначення його характеризували з різних позицій (табл.1).

Таблиця 1

Трактування поняття «капітал» різними економічними школами

№ з/п	Період	Представники	Сутність капіталу
1	2	3	4
1.	Класична політична економія	А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.Б. Сей	Капітал ототожнювався із засобами виробництва
2.	Неокласична теорія	А. Маршал	Капітал як сукупність матеріальних благ
3.	Марксистська економічна теорія	К. Маркс	Капітал – це носій відносин з експлуатації найманої праці капіталістами
4.	Сучасний монетаризм	М. Фрідмен	Капітал являє собою багатство, яке існує в формі грошей
5.	Маржиналізм	Представники австрійської економічної школи	Капітал являє собою все те, що приносить дохід як результат оцінки економічними суб'єктами
6.	Дослідники ХХ ст.	Дж.Хікс, Є.Бем-Баверк	Капітал представляє сукупність товарів виробничого призначення
7.	Сучасний період	А.М. Стемальщук, П.С. Смоленюк, Ф.Ф. Бугинець, В. Сопко, О. Коблянська, В. Голов, Костюченко, Пушкар	Капітал розуміють як вартісну оцінку майна та коштів власника

В кожному історичному періоді бачення сутності капіталу змінювалось в залежності від потреб суспільства та розвитку

господарської діяльності.

Сутність капіталу підприємства проявляється через його функції. На наш погляд, серед них можна виокремити такі основні:

Функція заснування та введення в дію підприємства. Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання.

Функція відповідальності та гарантії. Як уже було зазначено, статутний капітал є свого роду кредитним забезпеченням для кредиторів підприємства. Власному капіталу в пасиві балансу відповідають чисті активи в активній стороні балансу. Чим більший власний капітал підприємства, зокрема статутний капітал, тим більших збитків може зазнати підприємство без загрози інтересам кредиторів, отже, тим вищою є його кредитоспроможність.

Захисна функція. У той час, як попередня функція характеризує значення власного капіталу та статутного капіталу для кредиторів, захисна функція показує, яке значення має власний капітал для власників. Чим більший власний капітал, тим краще захищеним є підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів, оскільки саме за рахунок власного капіталу можуть покриватися збитки підприємства. Якщо в результаті збиткової діяльності відбувається перманентне зменшення власного та статутного капіталу, то підприємство може опинитися на межі банкрутства.

Функція фінансування та забезпечення ліквідності. Внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти. Вони можуть використовуватися для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, а також для погашення заборгованості по позичках. Це, у свою чергу, підвищує ліквідність підприємства, з одного боку, та потенціал довгострокового фінансування, з іншого.

База для нарахування дивідендів і розподілу майна. Одержаний протягом року прибуток або розподіляється та виплачується власникам корпоративних прав у вигляді дивідендів, або тезаврується (спрямовується на збільшення статутного чи резервного капіталу). Нарахування дивідендів, як правило, здійснюється за встановленою ставкою відповідно до частки акціонера (пайовика) в статутному капіталі. Аналогічним чином відбувається розподіл майна підприємства у разі його ліквідації чи реорганізації.

Функція управління та контролю. Згідно із законодавством власники підприємства можуть брати участь в його управлінні. Найвищим

органом АТ чи ТОВ є збори учасників товариства, які призначають керівні органи та ревізійну комісію. Фактичний контроль над підприємством здійснює власник контрольного пакета його корпоративних прав. Володіння контрольным пакетом дає можливість проводити власну стратегічну політику розвитку підприємства, формувати дивідендну політику, контролювати кадрові питання. Таким чином, статутний капітал забезпечує право на управління виробничими факторами та майном підприємства.

Інституціональний підхід у дослідженні взаємозв'язку між капіталом-власністю і капіталом-функцією передбачає наявності різних інституцій, зокрема, фінансових посередників, різних форм фінансування капіталу, різних форм організації бізнесу і реалізації функцій капіталу. Інституціональний підхід характеризується більшим рівнем об'єктивності та практичної значущості. Згідно з неінституційним підходом, до числа найвідоміших представників якого належать американські економісти К. Ерроу, В. Баумоль, М. Дженсен, В. Меклінг, проблематика фінансування та інвестування капіталу підприємств розглядається не сепаратно, а інтегровано.

Заперечуючи наявність досконалого ринку капіталів, неінституціоналісти відстоюють необхідність функціонування фінансових посередників, використання різноманітних форм організації бізнесу та різних видів фінансування. Значною мірою неінституційна теорія пояснює наслідки нерівномірного доступу до інформації учасників фінансових відносин та використання у власних інтересах переваг в інформаційному забезпеченні сторін, що мають доступ до інформації.

Серед численних концепцій неінституційної теорії, які взаємопов'язані з теорією агентських відносин;

Проблематика прийняття фінансових рішень значною мірою зумовлена конфліктами інтересів, які виникають у результаті розподілу функцій надання капіталу підприємству та управління ним. Предметом дослідження теорії агентських відносин є форми коопераційних зв'язків між окремими економічними суб'єктами, які прагнуть якомога краще реалізувати свої (власні) інтереси. Проблема полягає в тому, що, досягаючи своїх цілей, одні групи інтересів вступають у протиріччя з іншими групами. Діючі економічні суб'єкти вважаються агентами, а суб'єкти, досягнення цілей яких безпосередньо залежать від указаної діяльності, — принципалами.

Типовими принципал-агент-відносинами є зв'язки між капіталодавцем (капітал-власність) та господарськими суб'єктами, які

отримали капітал в оперативне розпорядження (капітал-функція). Капіталодавця можна розглядати як принципала (від лат. *principalis* — перший, головний), який доручає агенту (менеджеру) управляти своїм капіталом. Отже, він стає залежним від дій останнього, оскільки той може своєю діяльністю призвести або до максимізації вартості, або, навпаки — до її знецінення чи втрати. Досягнення економічних цілей принципала (інвестора, кредитора) безпосередньо залежить від ефективності діяльності агентів (менеджер, позичальник тощо). Головна мета неоінституційної теорії — узгодити фінансові відносини та умови відповідних договорів таким чином, щоб забезпечити баланс інтересів принципала та агента. Управлінський облік в такому випадку покликаний оптимізувати розподіл результатів діяльності, який впливає із кооперації між принципалом та агентом. Тобто, всі розрахунки і оцінка капіталу для власника і бізнесу для управлінця-менеджера, здійснюються в системі управлінського обліку. Фінансовий облік на думку окремих науковців має виконувати вищезначену функцію. Але обмеження облікових стандартів у вигляді фіксованих правил, принципів і процедур звужують діапазон можливого виміру і представлення інформації. За цифрами, тобто показниками фінансової звітності, ховається якісне розкриття, яке можливе при поєднанні не фінансової і фінансової інформації, тобто в системі управлінського обліку.

Теорія агентських відносин досліджує принципал-агент-конфлікт між капіталодавцем (інвестором, кредитором) та капіталоодержувачем (об'єктом інвестицій, боржником, менеджерами), який може виникнути в результаті асиметрії в інформаційному забезпеченні. Наслідком інформаційної асиметрії і зумовленої нею проблеми відносин принципала та агента є виникнення так званих агентських витрат, до яких належать:

- витрати на контроль за діяльністю агента з боку капіталодавця, так звані витрати на моніторинг і контроль (діяльність ревізійної комісії, супроводження кредитних договорів, призначення тимчасової адміністрації тощо);

- гарантійні витрати агента, що виникають у процесі переконання принципала в доцільності вкладення коштів у підприємство та доведення принципалу, що агент свою діяльність підпорядкуватиме інтересам принципала (витрати на санаційний аудит, оцінку кредитоспроможності та кредитного забезпечення тощо);

- часткові збитки принципала, зумовлені відхиленням результатів діяльності агента від парето-оптимальних (можуть виникнути в результаті дії як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників).

Висновки теорії агентських відносин стосовно мінімізації зазначених витрат пов'язані із заходами щодо підвищення рівня кооперації агента та принципала з метою досягнення ефекту зменшення дефіцитів в інформаційному забезпеченні. При цьому розрізняють три типи інформаційної асиметрії: невизначеність в якісних характеристиках агента; моральний ризик (Moral Hazard Problem) та можливі зловживання агента (Hold up).

Якщо йдеться про пом'якшення принципал-агент-конфлікту між власниками підприємства та його менеджерами, то в такому разі доцільно розробляти механізми стимулювання діяльності менеджерів в інтересах принципалів, з одного боку, та посилення контролю за діяльністю агентів — з іншого.

З метою обмеження можливостей зловживань і недобросовісних дій керівників, посилення їхньої відповідальності перед учасниками (засновниками) підприємств і заінтересованості в результатах діяльності підприємства, підвищення на цій основі якості управлінських рішень доцільно чіткіше розмежовувати повноваження і відповідальність між учасниками (засновниками) і керівником підприємства. Для цього рекомендується уточнити умови контракту, що укладеється учасниками (засновниками) або уповноваженим органом з керівником підприємства, а в разі потреби — переглянути статут підприємства. При цьому в контрактах слід чітко визначити відповідальність керівника підприємства за: реалізацію стратегії та планів діяльності підприємства; схоронність і цільове використання майна підприємства; фінансово-господарські результати діяльності підприємства; результати укладених угод з асимільованими або заінтересованими особами і структурами; розголошення комерційної таємниці; порушення умов контракту тощо. Пропонується також включати в контракти положення, що передбачають залежність винагороди керівника від прибутків підприємства, а також установити для керівників підприємств дозвільний порядок сумісництва (тільки за згодою загальних зборів учасників — для господарських товариств, уповноважених органів виконавчої влади — для державних підприємств або іншими уповноваженими представниками власника).

Висновки. Інституціональний підхід у дослідженні взаємозв'язку між капіталом-власністю і капіталом-функцією передбачає наявності різних інституцій, зокрема, фінансових посередників, різних форм фінансування капіталу, різних форм організації бізнесу і реалізації функцій капіталу.

Капітал-власність показує частку майна підприємства, яка

фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Капітал-функція проявляється через мистецтво управління, показує результат періодичної діяльності суб'єкта господарювання.

Управлінський облік у умовах глобалізації економіки і пов'язаних з нею стрімких змін у співіснуванні природа-суспільство привертає до себе увагу науковців з приводу його значимості і ролі. Окреслене в публікації коло проблемних питань є початком для нової течії досліджень в галузі облікової науки. Пріоритетність за управлінським обліком, що підтверджується його унікальністю у представленні якісних параметрів інформаційних потоків як стосовно капіталу-власності (для глобальних гравців – власників капіталів) так і стосовно капіталу-функції (для управлінців-менеджерів з метою ефективного управління довіреними їм суб'єктами господарювання).

Інституціональний підхід вносить корективи у форми управління, методологію управлінського обліку через обмеження формальних та неформальних інститутів, які створив сам індивід для захисту своїх прав на володіння капіталом.

1. Байстрюченко Н.О., Вплив динаміки структури капіталу на фінансово-економічні результати діяльності підприємства. – Сумський державний університет СДУ. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. 2010, - 212с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3949/1/dis.pdf>
2. Бланк И. А. Управление формированием капитала / Бланк И.А..- К.: «Ника-Центр», 2000. – 512 с.
3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2 т. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – Т. 1. – 624 с.
4. Гриценко О.І. Організація бухгалтерського обліку власного капіталу / О.І. Гриценко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010 – № 1 (7) – С.225-228.
5. Пашко М. М. Особливості формування фінансового капіталу: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.01 / М. М. Пашко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2011. — 18 с.: рис. — укр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe
6. Сопко В.В. Бухгалтерський облік капіталу (пасивів) в управлінні підприємством / В.В. Сопко // Вчені записки. – К.: КНЕУ, 2011. – Вип. 8. – 310 с.
7. Сопко В. В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) / В.В.Сопко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.